

نخبه‌هایی با بلیت دوطرفه

طی سال‌های اخیر، بخشی از نخبگان کشور که برای کسب علم، دانش و تجربه به کشورهای اروپایی و آمریکایی سفر کرده بودند، به میهن بازگشتند

۲۲

چالش جهانی بازگشت به خانه

بازگشت افراد تحصیل کرده، متخصصان و نخبگان به کشور مبدأ، یک معضل بزرگ بین‌المللی به حساب می‌آید

۲۴

شنبه ۲۰ اسفند ۱۴۰۰ | ۱۸ شعبان ۱۴۴۴ | سال سی‌ویکم | شماره ۸۷۳۲

همیشه‌های فناوری

بازگشتند و ساختند

علی حسینی، معاون دفتر توسعه روابط علمی و سرمایه‌انسانی معاونت علمی و فناوری ریاست‌جمهوری در گفت‌وگو با همشهری از عوامل بازگشت نخبگان گفته است

گفت‌وگو

عمادالدین قاسمی پناه
روزنامه‌نگار

فناوری ریاست‌جمهوری ایران هم در قالب طرح connect از سال ۱۳۹۷ تلاش کرده تا با متخصصان حوزه‌های مختلف ارتباط برقرار کند. نتیجه این ارتباط، ثبت‌نام حدود ۸ هزار ایرانی متخصص در «سامانه همکاری با متخصصان و کارآفرینان ایرانی خارج از کشور» بوده است. از این تعداد، تاکنون ۶۵۰۰ مورد منتج به همکاری موفق شده و آنگونه که این سامانه نشان می‌دهد، ۲۸۵ شرکت از سوی آنها در ایران تأسیس شده است. با این حال، گاهی این سؤال پیش می‌آید که این افراد با چه انگیزه‌ای به کشور بازگشته‌اند یا برای همکاری‌های علمی و تخصصی تشویق شده‌اند.

علی حسینی، معاون دفتر توسعه روابط علمی و سرمایه‌انسانی معاونت علمی و فناوری ریاست‌جمهوری در گفت‌وگو با همشهری مهم‌ترین دلایل بازگشت یا همکاری را تعلقات خانوادگی و حسن تأثیرگذاری در جامعه می‌داند. هرچند، در قالب طرح کانکت، مشوق‌هایی از جمله عضویت در هیأت علمی دانشگاه‌ها، سربازی تخصصی، حمایت از تأسیس شرکت و موارد دیگر برای این گروه در نظر گرفته شده است. حسینی همچنین بر این موضوع تأکید می‌کند که کلمه «بازگشت» برای این طرح، مفهوم اصلی آن را منتقل نمی‌کند و از رساناها و متخصصان می‌خواهد که از ادبیات مناسب‌تری برای این طرح استفاده شود؛ چراکه ممکن است یک متخصص در ایران زندگی نکند، اما در قالب پروژه، سخنرانی یا کارگاه به اکوسیستم علمی و فناوری کشور غنا می‌بخشد. حتی ممکن است یک متخصص برای خدمت به وطن، در رفت‌وآمد بین ایران و محل زندگی‌اش باشد؛ مانند استادان مدعو.

کار چگونه آغاز شد؟

علی حسینی، معاون دفتر توسعه روابط علمی و سرمایه‌انسانی معاونت علمی و فناوری با اشاره به اینکه همیشه در دولت‌ها موضوع ایرانیان خارج از کشور قابل توجه بوده، می‌گوید: «همیشه به این موضوع به‌عنوان یک فرصت نگاه می‌شده، اما تمرکز اصلی بر جذب سرمایه‌های این گروه بوده است.»

حسینی سابقه برنامه همکاری با متخصصان ایرانی خارج از کشور را مربوط به سال ۱۳۹۴ می‌داند که مکانیسمی برای استفاده از ظرفیت علمی و تخصصی ایرانیان خارج از کشور در بنیاد ملی نخبگان طراحی شد. به گفته او، فلسفه آن هم در مرحله اول برقراری ارتباط بین افراد تحصیلکرده در دانشگاه‌های برتر دنیا، بنیانگذاران و شاغلان در شرکت‌های «های‌تک» موفق دنیا با نهادهای علمی و فناوری کشور بود. حسینی در ادامه می‌گوید: در کنار این ارتباط هم قصد داشتیم، پروژه‌هایی را در

دولتی را نمی‌توان یافت که تمایل به استفاده از توانمندی‌های متخصصان سفر کرده‌اش نداشته باشد. به‌عنوان نمونه، کشورهای مثل کره جنوبی، چین و مالزی با برنامه‌هایی که طراحی کرده‌اند، سعی می‌کنند این گروه از متخصصان را جذب کنند. معاونت علمی و فناوری ریاست‌جمهوری ایران هم در قالب طرح connect از سال ۱۳۹۷ تلاش کرده تا با متخصصان حوزه‌های مختلف ارتباط برقرار کند. نتیجه این ارتباط، ثبت‌نام حدود ۸ هزار ایرانی متخصص در «سامانه همکاری با متخصصان و کارآفرینان ایرانی خارج از کشور» بوده است. از این تعداد، تاکنون ۶۵۰۰ مورد منتج به همکاری موفق شده و آنگونه که این سامانه نشان می‌دهد، ۲۸۵ شرکت از سوی آنها در ایران تأسیس شده است. با این حال، گاهی این سؤال پیش می‌آید که این افراد با چه انگیزه‌ای به کشور بازگشته‌اند یا برای همکاری‌های علمی و تخصصی تشویق شده‌اند.

علی حسینی، معاون دفتر توسعه روابط علمی و سرمایه‌انسانی معاونت علمی و فناوری ریاست‌جمهوری در گفت‌وگو با همشهری مهم‌ترین دلایل بازگشت یا همکاری را تعلقات خانوادگی و حسن تأثیرگذاری در جامعه می‌داند. هرچند، در قالب طرح کانکت، مشوق‌هایی از جمله عضویت در هیأت علمی دانشگاه‌ها، سربازی تخصصی، حمایت از تأسیس شرکت و موارد دیگر برای این گروه در نظر گرفته شده است. حسینی همچنین بر این موضوع تأکید می‌کند که کلمه «بازگشت» برای این طرح، مفهوم اصلی آن را منتقل نمی‌کند و از رساناها و متخصصان می‌خواهد که از ادبیات مناسب‌تری برای این طرح استفاده شود؛ چراکه ممکن است یک متخصص در ایران زندگی نکند، اما در قالب پروژه، سخنرانی یا کارگاه به اکوسیستم علمی و فناوری کشور غنا می‌بخشد. حتی ممکن است یک متخصص برای خدمت به وطن، در رفت‌وآمد بین ایران و محل زندگی‌اش باشد؛ مانند استادان مدعو.

معاون دفتر توسعه روابط علمی و سرمایه‌انسانی معاونت علمی و فناوری ریاست‌جمهوری ایران هم در قالب طرح connect از سال ۱۳۹۷ تلاش کرده تا با متخصصان حوزه‌های مختلف ارتباط برقرار کند. نتیجه این ارتباط، ثبت‌نام حدود ۸ هزار ایرانی متخصص در «سامانه همکاری با متخصصان و کارآفرینان ایرانی خارج از کشور» بوده است. از این تعداد، تاکنون ۶۵۰۰ مورد منتج به همکاری موفق شده و آنگونه که این سامانه نشان می‌دهد، ۲۸۵ شرکت از سوی آنها در ایران تأسیس شده است. با این حال، گاهی این سؤال پیش می‌آید که این افراد با چه انگیزه‌ای به کشور بازگشته‌اند یا برای همکاری‌های علمی و تخصصی تشویق شده‌اند.

دلایل همکاری و بازگشت نخبگان

شاید بتوان برای همکاری با بازگشت متخصصان ایرانی خارج از کشور دلایلی را برشمرد. با این حال، معاون دفتر توسعه روابط علمی و سرمایه‌انسانی معاونت علمی و فناوری ریاست‌جمهوری در گفت‌وگو با همشهری، مهم‌ترین دلایل بازگشت خود را بگونه‌اند، همین افرادی هستند که طی این مدت به کشور بازگشته‌اند. حسینی با اشاره به اینکه همه این دلایل می‌توانند درست باشد، اما مهم‌ترین آنها را اول «خانواده» و سپس «حسن تأثیرگذاری» می‌داند. به گفته او «مثلاً فردی در دانشگاه برکلی و در فضای رقابتی آنجا تحصیل یا یک شرکت تأسیس کرده یا در یک شرکت بزرگ مشغول به کار است. اما اگر همین فرد به ایران برگردد و همان کار را در کشور راه‌اندازی کند، تأثیرگذاری بیشتری خواهد داشت.» حسینی با اشاره به اینکه ما از عنوان نخبه در این برنامه استفاده نکردیم، می‌گوید: «با این حال، اگر نخبگی را بخواهیم تعریف کنیم؛ نخبه کسی است که احساس می‌کند در اکوسیستمی که فعالیت می‌کند تأثیرگذار است.» او از نمونه‌هایی هم نام می‌برد: «در حوزه خدمات می‌توان به تیسلی و استادکار اشاره کرد که هم منافع مالی خوبی برای خود داشتند و هم تأثیر قابل توجهی در جامعه به جا گذاشته‌اند. در حوزه فناوری هم می‌توان به فعالیت دکتر وحید خدای در بایوتکنولوژی یا خانم نبیان در معماری اشاره کرد.»

حسینی به مطالعه تجربه‌های کشورهای دیگر در این زمینه اشاره می‌کند و می‌گوید: «به‌عنوان مثال، هند در حوزه آی‌تی برنامه‌هایی را از سال ۱۹۹۰ اجرا کرد و توانست به قطب‌ای تی دنیا تبدیل شود.» او همچنین از بررسی برنامه One Hundred Talents Program چین یا برنامه‌های کشورهایی چون کره و مالزی خبر می‌دهد تا تجارب آنها هم مطالعه شود. حسینی با اشاره به اینکه ما طبعاً نمی‌توانستیم از برنامه‌های کشورهای دیگر کی‌برداری کنیم اما وی بررسی این مدل‌ها را قابل توجه و جالب می‌داند.

به گفته او: «در نهایت ما برنامه کانکت را راه‌اندازی کردیم و قرار شد که از ظرفیت بچه‌های خارج از کشور برای اجرا و معرفی برنامه کمک بگیریم، چراکه به دلایلی نمی‌خواستیم خودمان به‌طور مستقیم، به‌عنوان یک نهاد دولتی، آن را تبلیغ کنیم.»

مدل‌های برنامه

معاون دفتر توسعه روابط علمی و سرمایه‌انسانی معاونت علمی و فناوری ریاست‌جمهوری در گفت‌وگو با همشهری، مهم‌ترین دلایل بازگشت خود را بگونه‌اند، همین افرادی هستند که طی این مدت به کشور بازگشته‌اند. حسینی با اشاره به اینکه همه این دلایل می‌توانند درست باشد، اما مهم‌ترین آنها را اول «خانواده» و سپس «حسن تأثیرگذاری» می‌داند. به گفته او «مثلاً فردی در دانشگاه برکلی و در فضای رقابتی آنجا تحصیل یا یک شرکت تأسیس کرده یا در یک شرکت بزرگ مشغول به کار است. اما اگر همین فرد به ایران برگردد و همان کار را در کشور راه‌اندازی کند، تأثیرگذاری بیشتری خواهد داشت.» حسینی با اشاره به اینکه ما از عنوان نخبه در این برنامه استفاده نکردیم، می‌گوید: «با این حال، اگر نخبگی را بخواهیم تعریف کنیم؛ نخبه کسی است که احساس می‌کند در اکوسیستمی که فعالیت می‌کند تأثیرگذار است.» او از نمونه‌هایی هم نام می‌برد: «در حوزه خدمات می‌توان به تیسلی و استادکار اشاره کرد که هم منافع مالی خوبی برای خود داشتند و هم تأثیر قابل توجهی در جامعه به جا گذاشته‌اند. در حوزه فناوری هم می‌توان به فعالیت دکتر وحید خدای در بایوتکنولوژی یا خانم نبیان در معماری اشاره کرد.»

حسینی به مطالعه تجربه‌های کشورهای دیگر در این زمینه اشاره می‌کند و می‌گوید: «به‌عنوان مثال، هند در حوزه آی‌تی برنامه‌هایی را از سال ۱۹۹۰ اجرا کرد و توانست به قطب‌ای تی دنیا تبدیل شود.» او همچنین از بررسی برنامه One Hundred Talents Program چین یا برنامه‌های کشورهایی چون کره و مالزی خبر می‌دهد تا تجارب آنها هم مطالعه شود. حسینی با اشاره به اینکه ما طبعاً نمی‌توانستیم از برنامه‌های کشورهای دیگر کی‌برداری کنیم اما وی بررسی این مدل‌ها را قابل توجه و جالب می‌داند.

به گفته او: «در نهایت ما برنامه کانکت را راه‌اندازی کردیم و قرار شد که از ظرفیت بچه‌های خارج از کشور برای اجرا و معرفی برنامه کمک بگیریم، چراکه به دلایلی نمی‌خواستیم خودمان به‌طور مستقیم، به‌عنوان یک نهاد دولتی، آن را تبلیغ کنیم.»

نکته‌ها

راهکارهایی برای بازگشت نخبگان

بازگشت نخبگان است که در خارج از کشور تحصیل کرده‌اند به کشور باید شامل طرح‌های تشویقی باشد تا این افراد را بیش از پیش برای بازگشت و خدمت به وطن ترغیب کند. طرح‌های پسادکتری و رفع چالش‌های پیش‌روی نخبگان بازگشتی برای اجرای طرح‌ها و ایده‌ها می‌تواند از مهم‌ترین راهکارها برای بازگشت آنها باشد.

مهاجرت بازگشتی می‌تواند مزایای متعددی داشته باشد. بازگشت به وطن به مهاجرانی که در خارج از کشور پس‌انداز کرده‌اند، اجازه می‌دهد تا به محدودیت‌های اعتباری در داخل کشور فائق آمده و یک کسب‌وکاری را راه‌اندازی کنند.

نمونه‌های موفق در بازگشت

مهاجرت بازگشتی می‌تواند مزایای متعددی داشته باشد. بازگشت به وطن به مهاجرانی که در خارج از کشور پس‌انداز کرده‌اند، اجازه می‌دهد تا به محدودیت‌های اعتباری در داخل کشور فائق آمده و یک کسب‌وکاری را راه‌اندازی کنند.

مهاجرت بازگشتی می‌تواند مزایای متعددی داشته باشد. بازگشت به وطن به مهاجرانی که در خارج از کشور پس‌انداز کرده‌اند، اجازه می‌دهد تا به محدودیت‌های اعتباری در داخل کشور فائق آمده و یک کسب‌وکاری را راه‌اندازی کنند.

تلاش برای شکار نخبه‌های کارآفرین

فراز مغزها تساهین چند وقت پیش، به واسطه اعطای ویزای تحصیلی به جوانان کشورهای دیگر رخ می‌زند، سعی می‌کنیم در دسترس باشم و همان روز جواب ایمیل را بدهیم. همچنین تلاش می‌کنیم شفاف باشیم و ظرفیت‌های موجود را معرفی کنیم.»

تأثیر عملکرد «کانکت»

معاون دفتر توسعه روابط علمی و سرمایه‌انسانی معاونت علمی و فناوری ریاست‌جمهوری در گفت‌وگو با همشهری، مهم‌ترین دلایل بازگشت خود را بگونه‌اند، همین افرادی هستند که طی این مدت به کشور بازگشته‌اند. حسینی با اشاره به اینکه همه این دلایل می‌توانند درست باشد، اما مهم‌ترین آنها را اول «خانواده» و سپس «حسن تأثیرگذاری» می‌داند. به گفته او «مثلاً فردی در دانشگاه برکلی و در فضای رقابتی آنجا تحصیل یا یک شرکت تأسیس کرده یا در یک شرکت بزرگ مشغول به کار است. اما اگر همین فرد به ایران برگردد و همان کار را در کشور راه‌اندازی کند، تأثیرگذاری بیشتری خواهد داشت.» حسینی با اشاره به اینکه ما از عنوان نخبه در این برنامه استفاده نکردیم، می‌گوید: «با این حال، اگر نخبگی را بخواهیم تعریف کنیم؛ نخبه کسی است که احساس می‌کند در اکوسیستمی که فعالیت می‌کند تأثیرگذار است.» او از نمونه‌هایی هم نام می‌برد: «در حوزه خدمات می‌توان به تیسلی و استادکار اشاره کرد که هم منافع مالی خوبی برای خود داشتند و هم تأثیر قابل توجهی در جامعه به جا گذاشته‌اند. در حوزه فناوری هم می‌توان به فعالیت دکتر وحید خدای در بایوتکنولوژی یا خانم نبیان در معماری اشاره کرد.»

افزایش بازگشت نخبگان

بازگشت نخبگان است که در خارج از کشور تحصیل کرده‌اند به کشور باید شامل طرح‌های تشویقی باشد تا این افراد را بیش از پیش برای بازگشت و خدمت به وطن ترغیب کند. طرح‌های پسادکتری و رفع چالش‌های پیش‌روی نخبگان بازگشتی برای اجرای طرح‌ها و ایده‌ها می‌تواند از مهم‌ترین راهکارها برای بازگشت آنها باشد.

مهاجرت بازگشتی می‌تواند مزایای متعددی داشته باشد. بازگشت به وطن به مهاجرانی که در خارج از کشور پس‌انداز کرده‌اند، اجازه می‌دهد تا به محدودیت‌های اعتباری در داخل کشور فائق آمده و یک کسب‌وکاری را راه‌اندازی کنند.

سورنا ستاری
معاون اسبق علمی و فناوری ریاست‌جمهوری

نگاه دیگر

چرخش مغزها به جای فرار مغزها

در بحث مهاجرت به‌خاطر آمارهای نادرستی که ذکر می‌شود، ظلم بزرگی به کشور شده است. من همیشه سعی می‌کنم این مسئله را با اتکا به منبع خارجی بگویم. در بحث دانشجویی، ابتدای انقلاب ما ۱۷۰ هزار دانشجوی داخل ایران و ۱۰۰ هزار دانشجوی خارج کشور داشته‌ایم؛ یعنی چیزی حدود ۳۵ درصد از این ۱۰۰ هزار دانشجوی خارج از کشور ۵۷ هزار نفرشان در آمریکا بودند؛ یعنی ما بزرگ‌ترین کلونی دانشجوی خارجی در آمریکا بودیم. در حال حاضر ۴ میلیون و ۷۰۰ هزار دانشجوی داریم که حدود ۴۸ هزار نفرشان خارج از ایران هستند؛ یعنی حدود یک‌دوازدهم از دانشجوی خارجی ما در آمریکا هم به ۱۰ هزار و ۵۰۰ نفر کاهش پیدا کرده‌اند. رتبه ما در آمریکا از نظر تعداد دانشجویان اکنون سیزدهم است. چین حدود ۳۳۰ هزار نفر و عربستان ۱۷۰ هزار نفر در آمریکا دانشجوی دارند.

بحث اصلی ما درباره بچه‌های دانشجوی این نیست که جلوی خروج آنها را بگیریم. اصولاً مهاجرت پدیده بدی نیست. مهاجرت و خروج از کشور پدیده‌ای درست و واقعی است که باید اتفاق بیفتد. نمی‌شود سیستم آموزشی کشورمان تبادل با خارج نداشته باشد. در کشاورزی بحث وجود دارد که اگر مثلاً دور یک باغچه را کامل ببندید، بعد از مدتی از بین می‌رود. باید تبادل وجود داشته باشد و حتی آن را توسعه دهیم. باید شرایطی باشد که بچه‌های دانشجوی ما به کشور بیایند و بروند. ما گیر و مشکل اصلی مان این است که عدد ماندگاری‌مان در خارج از کشور زیاد است؛ یعنی می‌روند و به کشور بازمی‌گردند. هدف اصلی بنیاد نخبگان در چند سال اخیر تلاش برای بازگشت بچه‌های به‌اصطلاح الیت و ممتاز به کشور بوده است.

بحث اصلی ما هم حمایت مادی نیست؛ هر چند پول‌های چندرغازی در این میان خرج می‌کنیم، اما مهم این است که بتوانیم آن‌ها را به شبکه‌ها در اختیار بچه‌های خارج از کشور قرار بدهیم؛ برای اینکه بتوانند بیایند، بروند و سخنرانی یا ورکشاپ داشته باشند. عده‌ای هم که قصد برگشت دارند مشکلاتی مانند سربازی‌شان را حل کنند. هدف هم این بوده که این چرخش مغزها اتفاق بیفتد. فکر می‌کنم برنامه موفق بوده است و ادامه دارد. تا دیروز ببینید مدیریت کسب‌وکارهای مهم در دست چه شرکت‌ها و چه افرادی است. همین محیط دارد به‌صورت مرتب اصلاح می‌شود. کسانی که بالای سر این مدیریت‌ها قرار می‌گیرند همین بچه‌های المپیادی و نفر اول کشور هستند. این محیط کسب‌وکار جدید است که باعث برگشت بچه‌ها می‌شود؛ محیطی که اقتصاد شما پایه‌اش آدم مغز باشد؛ در این صورت است که می‌شود بچه‌های خودمان را بازگردانیم. این بچه‌ها که به‌خاطر دادن پول بر نمی‌گردند. ارزش این بچه‌ها را باید بدانیم. کسانی که برمی‌گردند آمریکایی‌ها حدود ۳ تا ۳ میلیون تومان برای هر کدام‌شان هزینه کرده‌اند و اکثرشان با بورس آن طرف رفته‌اند. تا ۲۶ درصد دانشجویان ما بر عکس عربستان بورس‌سود کامل هستند. بسیاری از بچه‌هایی که برمی‌گردند مثلاً در گوگل، آئی‌ام، مایکروسافت و اکسپلور کار کرده‌اند؛ یعنی مهمی را به کشور می‌آورند؛ این پایه اقتصاد آینده است. موضوع رفتن دانشجویان نیست؛ ما باید ساختاری درست کنیم که دانشجویان مان بروند و برگردند؛ یعنی دانش را به کشور بیاورند. این اسمش فرار مغزها نیست. بحث این است که موضوع فرار مغزها به جای یک مسئله علمی تبدیل به یک موضوع سیاسی شده است. چطور زمانی که ما ۳۰ درصد دانشجویان خارج داشتیم، فرار مغزها در کار نبود و کسی در بازار حرف نمی‌زد؟ باید مسئله را کاملاً علمی ببینیم. کسی نمی‌گوید چنین پدیده‌ای وجود ندارد، اما باید براساس آمارهای درست و دقیق باشد. ما باید تبادلات را حتی زیادت کنیم. فرار مغزها تبدیل شده به یک مسئله سیاسی باعث شده مثلاً بورس‌هایمان را قطع و مرتب فضا را بسته‌تر کنیم. موضوع این است که زمینه را فراهم کنیم که بتوانند این افراد بیایند و بروند و با بچه‌های داخل کشور همکاری کنند؛ حتی شرکتی خارج از کشور و شرکتی در داخل داشته باشند. این فاصله‌ها در زمان کنونی اصلاً ندارند. ۲ تا ۳ برابر این تعداد دانشجوی کنونی هم در خارج از کشور داشته باشیم تازه به شاخص نرمال و طبیعی دنیا می‌رسیم. چندی پیش در یکی از راهبردهای سیاست خارجی آمریکا تأکید شده بود که این کشور دانشجویان خارجی‌اش را محدود نکند؛ چون این دانشجویان دانش آمریکا را برمی‌دارند و به کشورهای خودشان می‌برند. یک زمانی بود که دانشجویان مثلاً از آمریکا بر نمی‌گشتند. اکنون این روند در حال برعکس شدن است و همه افتخار و قدرت آمریکا در شرکت‌های تکنولوژی و فناوری این کشور است. در حال حاضر دیگر کسی در دنیا افتخار به فولادسازی، تولید سیمان یا حتی پتروشیمی ارجح نمی‌دهد و همه افتخار و قدرت‌شان روی حوزه‌های تک است. تک زمانی سلیلیکون ولی در کالفرنیایا بود، حالا سلیلیکون ولی در بنگلور هند است، در سوژوی چین و در پکن یا تهران است. این به‌خاطر بازگشت همین بچه‌هاست و این مسئله تبدیل به یک مشکل برای آمریکایی‌ها شده است.

این متن براساس چند گفت‌وگوی اختصاصی همشهری با سورنا ستاری تنظیم شده است.

این متن براساس چند گفت‌وگوی اختصاصی همشهری با سورنا ستاری تنظیم شده است.

این متن براساس چند گفت‌وگوی اختصاصی همشهری با سورنا ستاری تنظیم شده است.

این متن براساس چند گفت‌وگوی اختصاصی همشهری با سورنا ستاری تنظیم شده است.

این متن براساس چند گفت‌وگوی اختصاصی همشهری با سورنا ستاری تنظیم شده است.

این متن براساس چند گفت‌وگوی اختصاصی همشهری با سورنا ستاری تنظیم شده است.

این متن براساس چند گفت‌وگوی اختصاصی همشهری با سورنا ستاری تنظیم شده است.

این متن براساس چند گفت‌وگوی اختصاصی همشهری با سورنا ستاری تنظیم شده است.

این متن براساس چند گفت‌وگوی اختصاصی همشهری با سورنا ستاری تنظیم شده است.

این متن براساس چند گفت‌وگوی اختصاصی همشهری با سورنا ستاری تنظیم شده است.

این متن براساس چند گفت‌وگوی اختصاصی همشهری با سورنا ستاری تنظیم شده است.

این متن براساس چند گفت‌وگوی اختصاصی همشهری با سورنا ستاری تنظیم شده است.

این متن براساس چند گفت‌وگوی اختصاصی همشهری با سورنا ستاری تنظیم شده است.

این متن براساس چند گفت‌وگوی اختصاصی همشهری با سورنا ستاری تنظیم شده است.

این متن براساس چند گفت‌وگوی اختصاصی همشهری با سورنا ستاری تنظیم شده است.

این متن براساس چند گفت‌وگوی اختصاصی همشهری با سورنا ستاری تنظیم شده است.

این متن براساس چند گفت‌وگوی اختصاصی همشهری با سورنا ستاری تنظیم شده است.

این متن براساس چند گفت‌وگوی اختصاصی همشهری با سورنا ستاری تنظیم شده است.

این متن براساس چند گفت‌وگوی اختصاصی همشهری با سورنا ستاری تنظیم شده است.

این متن براساس چند گفت‌وگوی اختصاصی همشهری با سورنا ستاری تنظیم شده است.

این متن براساس چند گفت‌وگوی اختصاصی همشهری با سورنا ستاری تنظیم شده است.

این متن براساس چند گفت‌وگوی اختصاصی همشهری با سورنا ستاری تنظیم شده است.

این متن براساس چند گفت‌وگوی اختصاصی همشهری با سورنا ستاری تنظیم شده است.

این متن براساس چند گفت‌وگوی اختصاصی همشهری با سورنا ستاری تنظیم شده است.

این متن براساس چند گفت‌وگوی اختصاصی همشهری با سورنا ستاری تنظیم شده است.

این متن براساس چند گفت‌وگوی اختصاصی همشهری با سورنا ستاری تنظیم شده است.

این متن براساس چند گفت‌وگوی اختصاصی همشهری با سورنا ستاری تنظیم شده است.